

GEMINI 2004

Antonín Benjamin Svojsík očíma roverů

Tereza Petráňová
Lesní 161
Třeboň
379 01
1. dívčí oddíl Žabky Třeboň
Středisko Rožmberská růže

ÚVOD

Rozhodla jsem psát svou vůdcovskou práci o osobnosti Antonína Benjamina Svojsíka, protože mě zajímalo, co se pod tímto pojmem skrývá. Bylo mi jasné, že každý musí mít i své stinné stránky, a ne jinak to bylo i u něho. Na střediscích často zmiňovaný Antonín Benjamin Svojsík je nám podáván a často námi přijímán jako dokonalý zakladatel československého skautingu a ještě dokonalejší vůdce. Snažila ukázat dnešním roverům Svojsíkův život a jednání právě proto, že mladí roveři o něm často slýchají a přitom neznají konkrétní fakta. Právě tato neznalost přispívá ke vzniku „mýtů a legend“.

V první části jsem se zabývala jeho životem, v druhé jeho vlastnostmi. V další části práce jsem zpracovala rozhovor s Windym, velkým znalcem nejen skautské historie, v poslední části mé vůdcovské práce jsem nechala prostor k zamyšlení nad ukázkami ze Svojsíkova deníku a pár jeho citáty.

Narodil se 5. 9. 1876 v Praze jako Antonín František Svojsík. Byl v pořadí druhým ze čtyř synů Antonína Svojsíka, okresního tajemníka ve Dvoře Králové, a jeho manželky Ludmily, rozené Havlíkové. Otce Antonín ztratil, když mu byli tři roky a nejmladšímu bratru Gustavovi tři měsíce. S bratry měl dobré sourozenecké vztahy. Určitým vzorem Antonínovi byl nejstarší Alois, k mladšímu Františkovi cítil opatrovnickou povinnost. Ovdovělá matka pobírala 72 krejcarů penze, a tak je pochopitelné, že Antonín se svými bratry musel shánět peníze už od mládí, aby zahnali bídu a hlad. Šestadvacetiletá matka se přestěhovala do Prahy a zde si vydělávala na chléb šitím prádla. Čtyři hoši, jak dorůstali, museli se všemi silami přičiňovat, aby matčino břímě ulehčili. Tím se učili samostatnosti a osobní odvaze. Již jako malý kluk byl pohybově nadaný, dělal sport, turistiku a chodil do Sokola.

V roce 1888 vstupuje Svojsík jako primánek do smíchovského gymnázia, odkud přestupuje po ukončení kvarty na učitelský ústav, který ukončil maturitou s vyznamenáním v roce 1896. V sekundě se jako třináctiletý chlapec vydal pěšky na cestu do Uher s osmi zlatkami v kapse. Po návratu z Uher se vydal spolu s bratrem Františkem na několikátýdenní cestu do Itálie. Z této cesty, kterou absolvovali zčásti pěšky a vlakem, přespávali v přírodě a na mezích, si přináší mnoho živých dojmů, které neustále nosí v hlavě.

Po úspěšném složení maturitní zkoušky sestavuje „České pěvecké kvarteto“. Antonín byl nejmladším členem kvarteta, a proto si ke svému jménu přidal „umělecké“ jméno Benjamin. Toto seskupení v letech 1905-6 podniká cestu kolem světa. Vedla přes Severní Ameriku, Japonsko, Čínu, Indii a přes Blízký Východ zpět do Prahy. Díky této cestě, z níž si přivezl řadu památek a fotografií, Antonín Benjamin Svojsík proniká hluboko do prvků, které daly život skautingu. Po návratu z cesty, která značně obohatila jeho zkušenosti, se věnuje vedle přípravy k založení skautingu i práci v Umělecké besedě, kde zastává funkci jednatele. Zakládá Hudební matici, která vydala skladby našich předních umělců a zároveň se starala o nové začínající talenty. V této době také řídí přednáškové turné svého bratra, cestovatele Aloise Svojsíka.

Od roku 1901 vyučuje tělesnou výchovu na žižkovské reálce a později na gymnáziu v Křemencově ulici v Praze. Se svými žáky provádí první „skautské“ pokusy.

Roku 1909 se Antonín oženil s Julií Stránskou, dcerou lesmistra Stránského z Orlov, sestrou Dolfička Stránského, který hrál pozdější důležitou roli při překládání anglické skautské příručky. Julie, dáma citlivého hudebního nadání, má pro jeho nápady velké pochopení. Mladou domácnost často navštěvuje kromě Svojsíkových bratrů prof. Myslbek, dr. Hýbl, básník Kaminský a řada jiných významných osobností tehdejšího českého kulturního života. Antonín, od mládí aktivní v Sokole, je již ve svých devatenácti letech významným činovníkem Jungmannovy župy a zúčastňuje se několika sokolských

sletů. Plně chápal význam Sokola pro český kulturní a národní život. Proto bylo jeho původním plánem zapojit nově vznikající hnutí do společné organizace s touto národní institucí.

O prázdninách roku 1911 A. B. Svojsík odjíždí se svým švagrem Dolfíčkem poprvé do Londýna, aby zde blíže prostudoval anglický skauting. Zde se také poprvé seznámil s dílem Roberta Badena-Powella „Scouting for boys“. V Orlovech u Humpolce pak překládá Svojsík se švagrem, který ovládá skvěle angličtinu, právě tuto příručku.

Na konci roku 1911 umírá milovaná matka. Svojsík na ni celý život vzpomíná jako na statečnou a obětavou ženu a věnoval jí knihu Základy junáctví.

S novými nápady vstupuje do nového roku. Píše první články do novin a posléze první knihy a příručky. Vychází příručka Český skaut. O prázdninách Svojsík nastupuje na čtyřdenní pěší túru s prvními skauty do tábora pod hradem Lipnicí nad Sázavou. Uprostřed hlubokého lesa, na březích čistého a bystrého potoka, se ozývá nadšení mladých kluků, kteří si nedokázali představit, co je čeká. K tomuto prvnímu táboru se později kladně vyjádřilo plno význačných osobností, jakou bezesporu byl i básník Jiří Wolker. Roku 1913 se Svojsíkovi narodí první syn Jiří a u příležitosti křtin dostává Svojsík čokoládový dort v podobě skautského stanu. Následují pak další dvě děti, Miluška a Antonín. V tiché samotě své vily v Letech u Dobřichovic, kterou si zakoupil na podzim roku 1917, A. B. Svojsík pracuje na svých knihách. Obklopen přírodou, prožívá zde chvíle oddechu a odpočinku jako šťastný otec a milující manžel. Pravidelně každou neděli chodí zpívat do kostela, často po boku zpěváků z Národního divadla. Tento nepatrný kontakt je pro něj velmi důležitý, neboť ho udržuje v dění kolem Prahy.

Nedopřává si ale toho pravého oddechu, neustále píše a pracuje. Nedopřává si oddechu ani v Itálii, kam odjíždí občas se svou rodinou. Odpočinek na letním bytě je mu oddechem jen do té míry, že se může nerušeně věnovat svému psaní, ale také své tajné, ale milované zábavě- malování. Antonín Benjamin Svojsík, který nikdy nebral ohled na svůj zdravotní stav, najednou začíná pociťovat první potíže se srdcem. Je to důsledek neustálé námahy a přepínání sil. Na důrazný pokyn dr. Josefa Charváta odjíždí k několikátýdenní léčbě do Poděbrad, kde se rychle uzdravuje a opět se vrací pln nových sil do Prahy. Jeho práce začíná mít ohlasy a uznání. Dílo se naplňuje, ale Svojsík stárne.

Dcera Miluška se vdává za tajemníka čs. vyslanectví v Římě. Svojsík mezitím dostal vysoké vyznamenání České akademie věd a umění, cenu za práci pro československou mládež. Poté hned odjíždí na skautský sjezd do Bělehradu a následně za dcerou do Říma. Tam se dovidá, že bude dědečkem. Narodila se holčička a Svojsík se na ni citově upnul.

V roce 1938 se mu splnil velký sen. Podařilo se mu navštívit Rusko, o kterém říkal, že nás jako velký bratr menšího bratra podrží mezi tou velkou vřavou 20. let. 16. července 1938 odjíždí do Ruska. Hned 2. srpna se Svojsík vrací domů s podlomeným zdravím, ale naplněn radostí, že viděl velikou bratrskou Rus. Dne 17. září 1938 ukončila jeho práci a další plány streptokoková nákaza. Zemřel v podolském sanatoriu 17. 9. Pohřben byl 20. září za účasti 3000 skautů a skautek na vyšehradském Slavíně.

A. B. Svojsík. Patřil k lidem, kteří si museli dopracovat ke všemu, co jim život přinesl, jedině vlastní silou a pevnou vůlí. Už odmala byl nucen učit se samostatnosti a nezávislosti, studovat lidi a život, ne z vypravování, ale podle svých vlastních zkušeností a zážitků. Patřil k tzv. dobyvatelům. Ne ale dobyvatelé, kteří shánějí co nejvíce hmotných statků, ale k těm kteří dobývají svůj osud s otevřeným srdcem a velkou lidskostí. Patřil k osobnostem mimořádné síly a pevnosti. Byl to ale člověk rozvážný a přísně sebekritický. Zvažil každou novou myšlenku, která se mu rodila v hlavě, z obou stran a zkoumal její možnost uplatnění. Když se o ní přesvědčil, nebylo síly, která by ho z cesty odtrhla.

A. B. Svojsík, otužený, ostřílený a zdrsňelý těžkými boji se životem, které musel svádět už od dětství, byl člověkem přímo až dětské citlivosti. Celý život byl věrný a oddaný nejen své manželce, dětem, ale také soucítit s bolestmi blízkých. Svojsík se dost často snažil tuto svou „slabší“ stránku zakrýt a zamaskovat před svými přáteli. Dovedl se výborně přemáhat, dokázal v sobě vyvinout až heroické sebezapření, ale jediné co mu opravdu nešlo, bylo přetvařování. Jeho přátelé a známí ho znali jako otevřeného a vstřícného člověka, ve které se tak snadno četlo.

Rozhodla jsem se udělat rozhovor s velkým znalcem historie a českého skautingu, Václavem Noskem, Windym. Je známý nejen jako skautský sběratel, ale i jako spisovatel. Sešli jsme se spolu na TDC a Windy mi rád prozradil plno zajímavostí ze Svojsíkova života.

Windy, co tě vedlo k tomu, aby ses začal více zabývat osobou Antonína Benjamína Svojsíka?

Byl jsem u toho, když se vyklízel sklep, kde byly uloženy věci po paní Stáňové (byla dcera Antonína Benjamína Svojsíka). To pro mě byl obrovský objev. Tam se třeba našel deník a mnoho jiných věcí. Ten deník mě skutečně oslovil v tom smyslu, že jsem si uvědomil, co to bylo za kluka.

Co bys řekl o charakteru dospívajícího Svojsíka?

Měl překvapivý rozhled. Např. znal dobře kytičky, šel se znalostmi hodně do hloubky, na rozdíl od ostatních lidí. V jeho věku byl velice sociálně citlivý. Sám nepocházel z nějaké bohaté rodiny, a tak pro to měl dobré oči. Všechny tyto postřehy lze vyčíst z jeho deníku Vzpomínky z cest. Samozřejmě nemohl počítat s tím, že z toho někdy bude nějaká kniha. Psal to vysloveně pro sebe, aby si zachoval vzpomínky. Člověk do deníku někdy napíše nejenom popis, ale také nějaké to zamyšlení. A toho tady bylo víc než vrchovatě! A jsem přesvědčený, že je to dobré čtení i pro dnešní rovery.

Proč se vlastně Antonín Benjamin Svojsík rozhodl jet do Anglie poznat skauting?

Ono to s tou jeho cestou do Anglie nebylo zase tak úplně přesně, jak se říká. Že na to byl kdoví jak nažhavený, a že teda nezadržitelně šel k tomu, že musí jet do té Anglie, aby se na ten skauting podíval. Díky těm sklepním nálezům jsem měl možnost se podívat do takových notesů, kde má z roku 1911 jednoslovná hesla, z nichž rozhodně nevyplývá, že by byl skauting při jeho cestě do Anglie na prvním místě. On se toulal po Londýně a až nějaký třetí čtvrtý den šel ty Boy scout hledat. Ale je jednoznačné, že jakmile k nim dorazil, oslovilo ho to tak, že od té chvíle na skauting myslel opravdu intenzivně. Svě zážitky z této cesty popsal v příručce Český skaut.

Myslíš, že Svojsík měl k dětem blíž díky tomu, že byl tělocvikář?

Já si myslím, že určitě. Byl to ani ne tak tělocvikář, ale hlavně pedagog, který byl v denním kontaktu. Dovedl určitě pochopit klukoviny a nějaké ty pochody, které se v klucích odehrávají, což jiní už tolik pochopit neuměli. Naštěstí a právě proto, že byl pedagog, se začal český skauting hned od počátku vyvíjet, tak jak se vyvíjel. Protože zcela jiný osud skautingu byl v celé řadě jiných zemí, kde se k tomu dostali třeba důstojníci.

Chtěla bych dnešním roverům představit Svojsíka nikoli jako skautského světce, ale jako normálního člověka. Co bys řekl o jeho negativních vlastnostech a rysech chování?

Nebyl razantní v prosazování svých myšlenek, ale byl nesmírně houževnatý. Lze říci, že papá Svojsík žil skautingem naplno. Jeho rodina byla buržoazní, která trochu trpěla tím, že tatínek pořád někde lítá se

skautem a na vlastní děti moc času nemá. Tedy pokud zrovna neskautují. Díky pozůstalosti a nálezům v tom sklepe, jsem viděl fotky a legitimaci té Ludmily. Ve svých sedmnácti letech byla krásná holka a určitě skautovala, ale skauting pro ni byl jenom v tom skautském věku, pak už samozřejmě neskautovala.

Svojsík si vzal Julii Stránskou. Dala by se srovnat s Olave B.-P.?

Jí, jako manželce, patří uznání za to, že vlastně vytvořila podmínky, k tomu aby její muž mohl zastávat svoji funkci a skautovat. Na druhé straně byla mimo skauting. Byla úplně jiná než Olave B.-P., která si manžela vzala i s tím skautingem a celý život se mu věnovala. Samozřejmě, že se paní Svojsíková někde objevila jako čestný host a asi tam něco řekla. Určitě ale neříkala, no jo on s tím táta blbne a já jsem sem ani nechtěla. Tak to by samozřejmě nikdy neřekla.

Co otázka kouření a alkoholu? Ve Wolkerově deníku se píše, jak na prvním táboře zkoušeli kouřit.

Tak já si myslím, že názor na kouření byl u něj celoživotní. Možná to někdy zkusil, ale určitě ho to neoslovilo. Nikdy nekouřil soustavně. Jestli si vzal cigaretu a zapálil si, tak to asi každý z nás. Byl v Abstinenčním svazu i v Lize proti kouření a jsem naprosto přesvědčený, že když pomínu nějaké mládí, tak později určitě nekouřil. Celý život proti tomu bojoval. Co se týče toho pití, tak ve svém deníku píše, že pili. Já bych to viděl trochu jinak. Před 100 lety byl názor na alkohol trochu jiný, než je teď. Že by se opíjelo tvrdým alkoholem tolik lidí jako dnes, tomu nevěřím. Vím naprosto přesně, že Svojsík se rád napil piva. Nikde nikdy nebyla zmínka o tom, že by na nějaké schůzi chlastali nebo šli z nějaké rady do hospody a tam se namazali. Tohle ne. Je ale fakt, že spousta Čechů pivo rádo má a pokud někdo vypije pivo, někdy i dvě, tak je to v podstatě i zdravé. Před 100 lety Češi pili pivo úplně normálně. Tak jako někdo pije mléko nebo kolu, tak oni pili pivo. Měl jsem to štěstí, že jsem před několika lety mluvil s br. Vosátkou, který si Svojsíka pamatoval dobře. Jako malý kluk si ho pamatoval ještě z Táborů slovanských skautů. Svojsík tam stál s půllitrem piva a vlče, Mirko Vosátka, na něj kouká nahoru a říká mu: „Bratře náčelníku, jak to, že piješ alkohol?“ A Svojsík na něj chvíli koukal a pak mu říkal: „Pivo není žádné alkohol!“

A co první zkušenosti na táborech v Orlovských lesích. Vyhovovalo mu v něčem domácí prostředí?

Fakt je, že na prvních táborech na Orlovech měla pro něj hájovna tu jedinou výhodu, že když mu kluci lezli na nervy, tak se sebral a odskočil si do myslivny. Tam mu jeho tchyně uvařila kafe a on se na chvíli natáhl na kanape. A když se pak vytrucoval nebo vzpamatoval, tak se vrátil. Zázemí tam určitě bylo. A je třeba si uvědomit, že Svojsík, když jel na první tábor, tak už to nebyl žádný mladík. Musel v počátcích dost zabrat, celá řada věcí byly pokusy. On jako tělocvikář žádné zkušenosti s tábořením neměl a vypráví se, že jeho kulinářské výsledky z prvních kurzů dopadly strašně, nedalo se to jíst. Svojsík si taky musel projít fázi učení a poučit se ze svých vlastních chyb. Důležité ale je, že se z nich dokázal poučit.

„MÝTY A LEGENDY“

Dnešní mladý rover nežije v uzavřené krabici, do které se nedostane nic pobořujícího, ale žije v dnešní společnosti, stýká se s lidmi a má ve společnosti určitou roli. A Svojsík, který byl „normální“, si určitě získá sympatie roverů spíš, než ikona velkého askety. O tom, zda je člověk skaut, přece nerozhoduje to, že si člověk v přátelském posezení s kamarády vypije sklenku vína nebo piva...

...Zde jsou ukázky z jeho deníku k zamyšlení:

„Čeho jsme se obávali, stalo se. Vítr byl strašný a mraky tak husté, že jsme sotva viděli na sebe a ani nemohli pomysliť. Prohlédnuvše si tedy budovy, usadili se na svahu Sněžky za větrem, bylť vítr severovýchodní, a zde pojedli jsme něco málo chleba, jenž nám z Labské boudy zbyl. Zima byla velmi krutá, a proto zvolna připíjějice, na dno jsme vyprázdnili celou naši zásobu lihoviny, takže jsme napotom velmi špatně chodili a viděli...“

„K večeri měli jsme každý veliký kus zajíce znamenitého a pivo. Nocleh na 2 postelích a pohovce. Znamenitá káva i s večerí za 25 kr...“

„Odtud za večerního chládku stále menšími lesíky kol Petroviček po pěkné silnici do vsi na levé straně ležící do Petrovic, kde jsme ustanovili noclehovati. Hostinec však byl zavřen, i šli jsme vraty a zde potkali jsme mladého hospodáře, jenž uvolil se nás nechati přes noc. Na to jeli ještě pro jeden vůz na pole, neboť bylo v nejpilnějších žních. My měli jsme velikou žízeň, na dvoře byla studna a já ihned, abych se co nejdřív napojil, bez rozvahy dvoulitrák tam hodil, chtěje ho vytáhnouti. On se však ihned potopil a já se marně namáhal jej vytáhnout tyčí. I spustil jsme tam i žebřík a do studně vlezl, ale „tuplák“ bezpochyby již odplavený nebyl více k nalezení. Při tom ještě malý pes hostinského stále nás přítom vyrušoval. Myslili jsme již, že jej budu muset zaplatit. Zatím vrátili se domácí z pole, ale po nádobě se nikdo neptal. My po nedlouhé době šli spát na slamníky v síni, ve které jsme seděli. Ráno druhého dne při snídání sestávající z mléka a chleba zaslechli jsme, jak hospodyně shání se po dvoulitráku. Konec všeho byl výrok služky: „Pes ho musel shodit do studně.“ A pes to za nás odnesl. Zaplativše, vyšli jsme s veselou myslí dále...“

„Vždy musí být někdo, kdo rozkazuje, a někdo, kdo poslouchá. Jinak nikdy nebude postaven dům, sestrojen parní stroj, v život uveden skautský oddíl. Nikdo nemůže rozkazovat, kdo se nenaučil poslouchat rozkazů, dovede sám a účelně rozkazovat. Ten však, kdo rozkazy dává, musí mít plnou důvěru poslouchajících i jejich vážnost. Ať tvoji hoši vědí, že jsi skaut-a ne břídil. Nedej rozkaz, který sis nerozmyslil.“

„Nejradostnější pohled je na bývalé skauty, jak se osvědčují v praktickém životě.“

„Každá idea musí projít zkouškou, než je možno mluvit o tom, zda zvítězí, čili nic. O idey skautské můžeme již dnes říci, aniž bychom si musili vyčítati, že se radujeme předčasně, že zvítězila.“

„Po celý svůj život řídil jsem se zásadou poznati vše nejen ze zpráv, knih, dopisů a vzkazů, ale především z vlastního názoru. Za tím účelem toulal jsem se po světě a získal tak mnohé zkušenosti, které jsem uplatnil při zakládání československého skautingu.“

„Dívka v lese, se sekyrou v ruce, porážející stromy, stavící své chaty, radící se za večera u táborového ohně a konající noční hlídky byla hotovou revolucí i v moderním názoru na ženu, ale obraz ten se vžil a s ostatním programem skautským, hlubokým vlivem našeho slibu a zákona, se školou skautské služby a vzájemné výchovy dal moderní době typ zušlechtěné dívčí bytosti, zdatné mravně i tělesně, statečné a se zdravým názorem na život i své poslání v rodině a společnosti. Tyto cesty a úkoly ve výchově ženy nejsou jen věcí organisace, ale zájmem a prospěchem celého národa.“

„Naučte se v přírodě pravé statečnosti. Srdce bojácné nikdy plně nepochopí krás a radostí přírody, ani života.“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Plajner, Rudolf. Úsvit českého junáctví. 1. vydání. Praha: Junácké edice, 1992. ISBN 80-85209-25-X
- Řehák, Bohuslav. Jak šel životem zakladatel čsl. Junáctva A.B. Svojsík. 1. vydání, Praha: Junácká edice, 1946.
- Svoboda, Milan. Hledání zaváté stezky. 1. vydání. Praha: Leprez, 1994. ISBN 80-900821-8-1
- Šimánek, Josef. Kdo je A.B. Svojsík. 1. vydání. Praha: Orbis, 1946.